

NÚMERO

1

MES FEBRER

ANY 2010

REVISTA DIGITAL

COORDINADORA ENTITATS PEDRA SECA

CEPS

- *Recull de notícies*

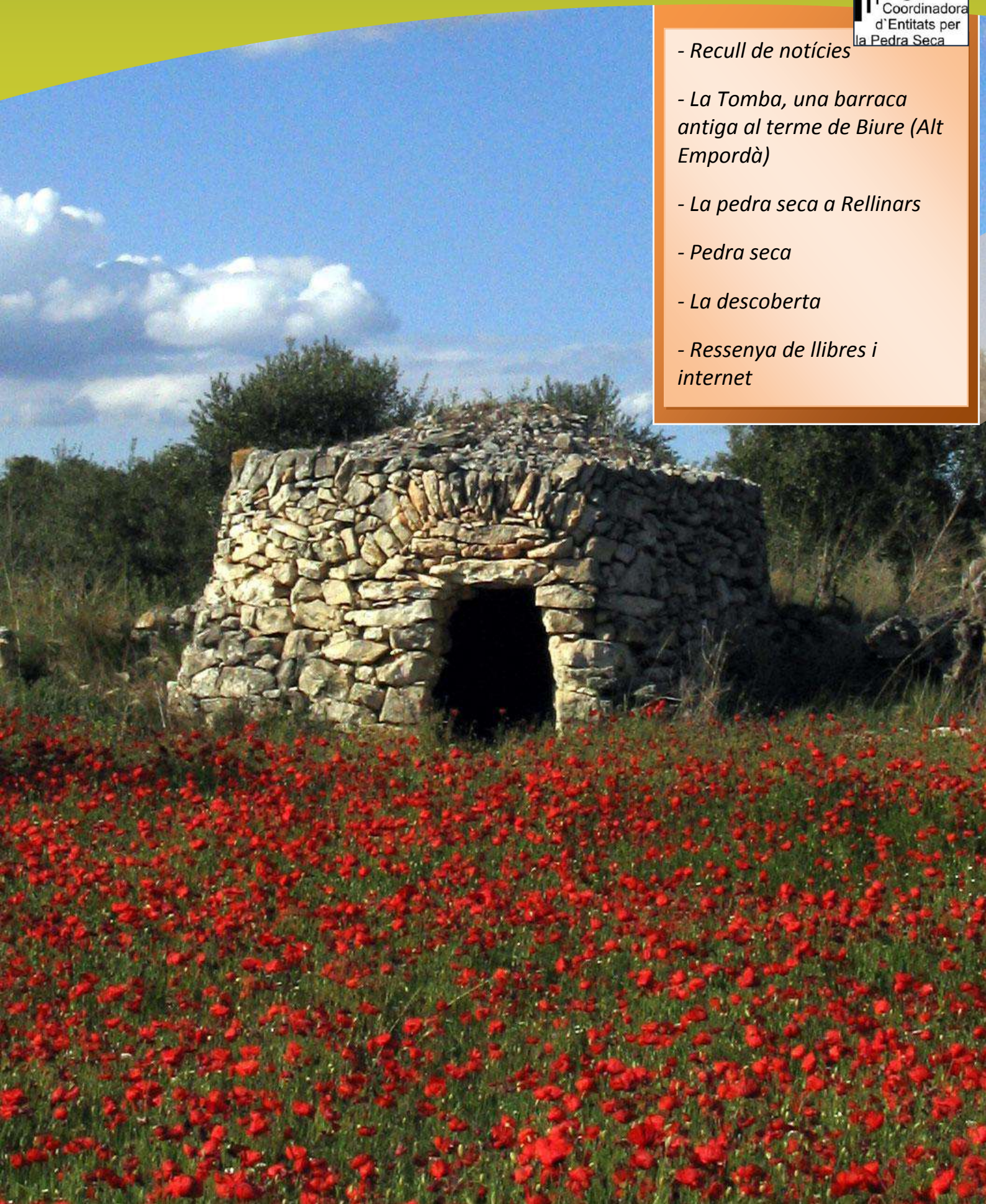
- *La Tomba, una barraca antiga al terme de Biure (Alt Empordà)*

- *La pedra seca a Rellinars*

- *Pedra seca*

- *La descoberta*

- *Ressenya de llibres i internet*

EDITORIAL

La idea de tirar endavant un **butlletí digital** va néixer en la darrera Trobada celebrada a Mallorca. Algunes de les entitats assistents en aquesta Trobada, membres de la Coordinadora, van manifestar la possibilitat de realitzar aquest projecte en comú com una eina més de difusió, complementària a la pàgina WEB.

Dit i fet, iniciem un nou camí de desenvolupament i millora que té l'objectiu d'acostar el patrimoni cultural més nombrós de casa nostra: la *pedra seca*.

El butlletí digital vol esdevenir un recull de les notícies que tenim "penjades" a la WEB de la Coordinadora, com també un mitjà obert a articles d'investigació i recerca. Des de la Coordinadora us convidem a participar-hi.

Benvinguts!

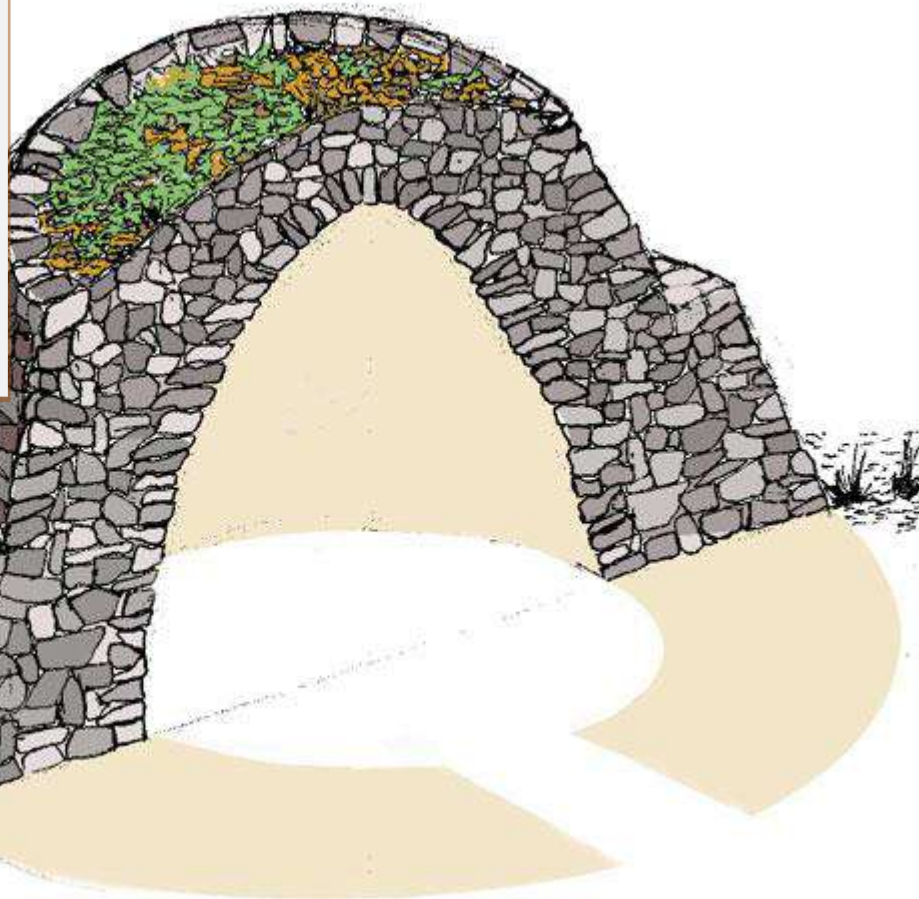
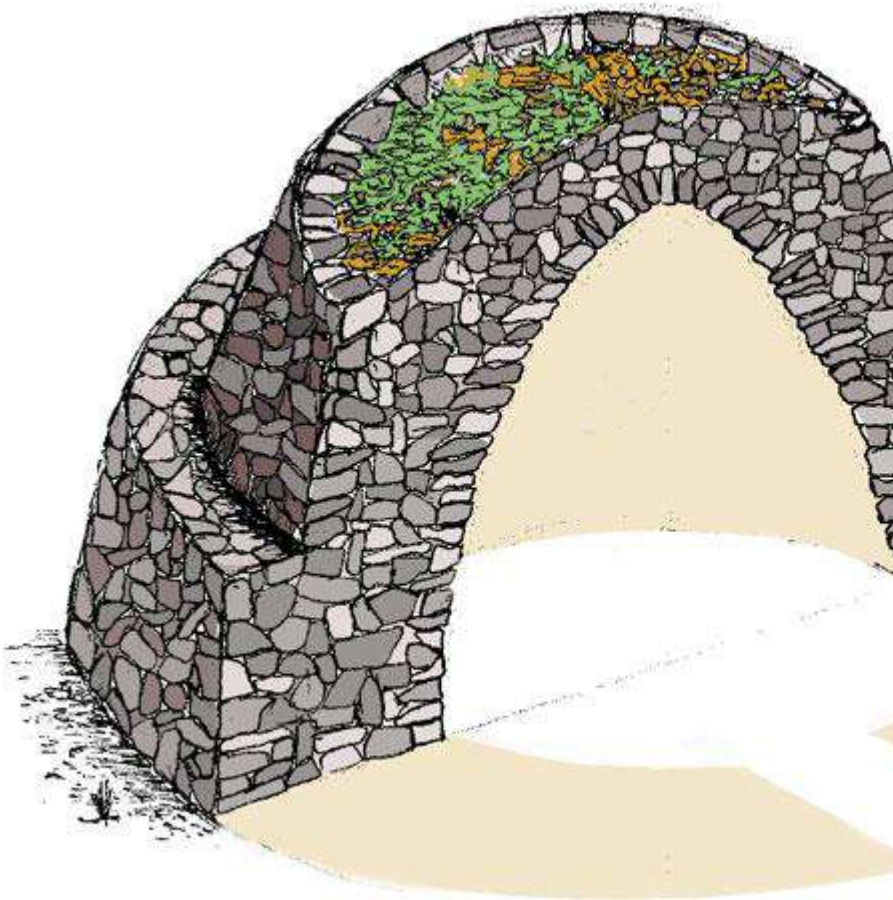

FOTO PORTADA:

Primaveral paisatge de
l'interior del Baix Penedès,
sota un nuvolat cel blau,
i damunt l'estora de roselles,
una anònima estructura,
la nostra barraca de pedra seca.

© JOSEP VALLÈS CAMPANERA

BUTLLETÍ Nº 1 - febrer 2010

EDITA CEPS

coordinadora@lamalla.net

MEMBRES DE LA CEPS

Museu de la
Mediterrània

CEB

Fundació el Solà (La Fatarella) / Centre Excursionista de Catalunya (Barcelona) / Centre d'Estudis del Bages / Can Quintana (Torroella de Montgrí) / Grup d'estudi i recerca del patrimoni (Villalba dels Arcs) / Centre-miró grup barracaire (Mont-roig del Camp) / Amics de Rellinars / Centre Excursionista de Vallirana / Associació Cultural Grèvol (Castelló) / Centre Excursionista de Castellar / Comissió del medi Rural del Consell Municipal de Sostenibilitat (Torredembarra) / Grup Barraquer El Drac Verd (Sitges) / Consorci Promoció Turística de las Valls del Montcau

La "Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca" és un grup multidisciplinar sense ànim de lucre que aplega entitats, associacions i col·lectius de caire divers amb l'objectiu de difondre, coordinar, intercanviar i vetllar pel patrimoni cultural de la *pedra seca* català.

Com s'especifica en el seu Reglament la Coordinadora es constitueix a partir de les propostes presentades a la II Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni en *pedra seca* als Països Catalans, celebrada a Torroella de Montgrí els dies 23 i 24 d'octubre del 2004, i ratificades per unanimitat pels participants a la III Trobada celebrada a Barcelona els dies 22 i 23 d'octubre de 2005.

Els fins d'aquesta coordinadora s'inspiren de la "Declaració de Torroella de Montgrí" (2004), en la qual es van marcar unes directrius específiques.

La "Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca" vol esdevenir una eina que ajudi a promoure els valors naturals i culturals del paisatge en pedra seca. Per això la Coordinadora ajudarà a fomentar i coordinar les diferents iniciatives que desenvolupen les entitats i organismes a favor de la defensa i salvaguarda del patrimoni de pedra en sec, i si s'escau, també d'altres elements constituents de l'arquitectura tradicional agrícola. Es donarà suport a les accions proposades per les diferents entitats que ho sol·licitin.

La Coordinadora podrà establir propostes i orientacions per homogeneïtzar els treballs d'investigació, estudi, difusió, conservació i protecció de les construccions existents en pedra seca.

En aquest sentit, si cal la Coordinadora actuarà com a portaveu davant de les diferents administracions, ens o esdeveniments, de les entitats adherides a la Coordinadora.

Un altre dels aspectes en els quals vol incidir la Coordinadora és en l'establiment d'un marc de referència per a la celebració de les diverses "Trobades d'estudi per a la preservació del Patrimoni en Pedra Seca als Països Catalans", i col·laborar, orientar i assessorar a l'entitat responsable de l'organització.

Mitjançant la utilització de les noves tecnologies, la Coordinadora vol facilitar l'intercanvi de bones pràctiques que afavoreixin la conservació de la *pedra seca* i la transferència d'experiències de valoració. L'àmbit d'acció territorial d'aquesta coordinadora serà els Països Catalans i la seva llengua pròpia serà el català.

Per contactar amb nosaltres: coordinadora@lamalla.net

RECULL DE NOTÍCIES

Curs de restauració (7/11/09—12/12/09)

Fundació El Solà (La Fatarella)

El dissabte 7 de novembre es va portar a terme el nou curs de restauració organitzat per la Fundació el Solà. Durant aquest curs, que es va allargar fins el 12 de desembre, els alumnes han après les tècniques bàsiques de construcció en *pedra en sec*, restaurant dos marges caiguts.

Com sempre l'èxit de participació ha estat gran, un total de 15 persones de llocs geogràfics diferents: des de la Cerdanya, Osona, Barcelona, el Priorat, Lleida, Montsià, etc. i formació molt diversa: enginyers forestals i industrials, biòlegs, fotògrafs, pagesos...

S'inaugura la segona edició del Taller d'Ocupació "Viu la pedra, treballa-la".

Vilafranca i la Iglesuela del Cid el desenvoluparan de manera conjunta, amb el recolzament del Ministeri de Treball.

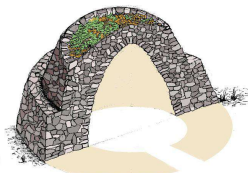
El passat dijous dia 10 de desembre de 2009, es va inaugurar el Taller d'Ocupació "Viu la pedra,

treballa-la". Com en l'edició anterior, el taller es desenvoluparà conjuntament entre Vilafranca, a la

província de Castelló, i la Iglesuela del Cid, a la de Teruel.

A l'acte inaugural del taller, que es va celebrar a la veïna localitat turolenca, van assistir els alumnes, els professors, la directora, els alcaldes i regidors dels dos ajuntaments, responsables del Ministeri de Treball de Teruel i Castelló, així com el President de la comarca del Maestrazgo.

En la presentació, l'alcaldessa de la Iglesuela del Cid, Inés Traver, va manifestar el seu desig de que els alumnes-treballadors puguin trobar feina una vegada finalitzi el taller, com ja ho han fet els de la passada convocatòria. Per la seva part, l'alcalde de Vilafranca, Óscar Tena, va agrair la voluntat del Ministeri de Treball de recolzar i finançar un any més aquesta iniciativa.

Els podeus descarregar d'aquest enllaç:
<http://coordinadorapedraseca.org/images/full73.pdf>
<http://coordinadorapedraseca.org/images/full74.pdf>

CALENDARI 2010

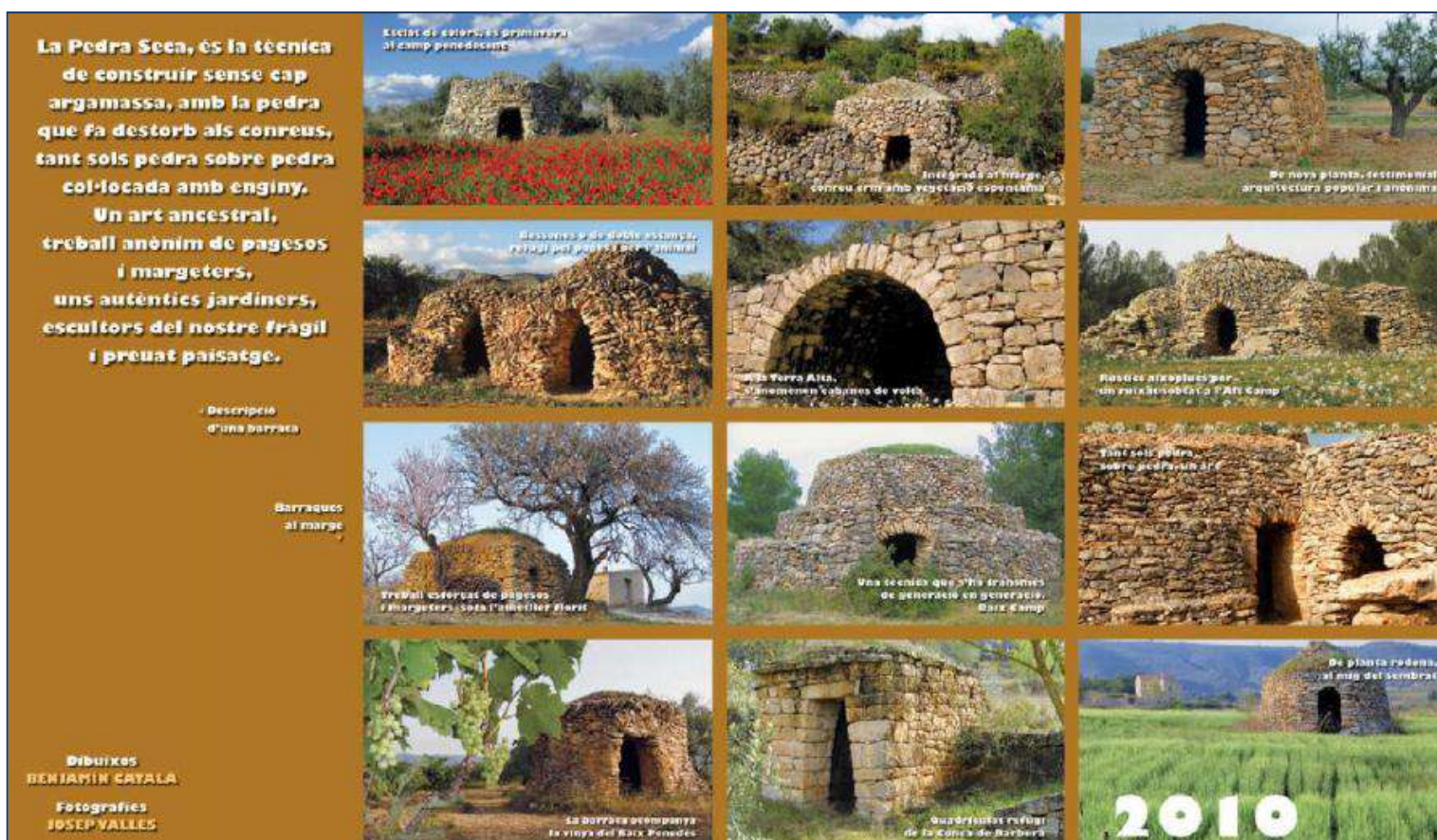
La *Pedra Seca* és la tècnica de construir sense cap argamassa, amb la pedra que fa destorb als conreus, tant sols pedra sobre pedra col·locada amb enginy. Un art ancestral, treball anònim de pagesos i margeters, uns autèntics jardiniers, escultors del nostre fràgil i preuat paisatge. Aquest text, un parell de detallats dibuixos del croquis i plan-ta d'una barraca i un seguit d'imatges representatives de diverses tipologies d'estructures vestides en *Pedra Seca* de les comarques de Tarragona, (Baix Penedès, Alt i Baix Camp, Conca de Barberà i la Terra Alta), constitueixen la làmina d'un divulgatiu calendari pel proper any 2010.

La informació i el material han estat aportats per dos redactors de la revista mediambiental "*El Marge*" de la Bisbal del Penedès, en Benjamí Català i en Josep Vallès. El calendari s'ha maquetat i editat a Reus per "*Unió Corporació Alimentària*" i que és distribuirà a les seccions de crèdit, entitats agrícoles i pagesos associats.

Diversos grups, associacions i també particulars, ja fa temps que han engegat un moviment reivindicatiu per do-nar coneixement i difusió del nostre ric patrimoni arquitectònic popular i anònim, en perill pel boom urbanístic i per la mecanització i/o abandó del camp.

Aquest almanac, amb santoral i llunes, fires i festes, present a moltes llars, pot ajudar a recuperar l'orgull i estima pel que és nostre, el paisatge de la *Pedra Seca*.

Josep Vallès Campanera

Primer passos del Parc Agrícola i de la Pedra Seca (10/02/2010)

Un projecte impulsat per la Diputació de Girona i 'La Caixa' ha permès recuperar ambientalment terrenys del parc natural del Cap de Creus afectats per incendis.

En total, s'han plantat 6.500 plançons d'alzina surera a l'entorn dels camins de Sant Jaume i dels Dòlmens, a Vilajuïga, amb l'objectiu de recuperar els boscos d'aquesta espècie que hi havia a la zona. El projecte, que ha tingut un cost de 126.000 euros, representa el primer pas per desenvolupar el futur Parc Agrícola i de la Pedra Seca de Comes Tortes, un

Creus. Es tracta d'uns espais que estaven abandonats i que havien patit diversos incendis.

El projecte es va posar en marxa amb la finalitat de restaurar els hàbitats malmesos i recuperar el patrimoni natural, cultural i paisatgístic de l'entorn de Vilajuïga. Dels 126.000 euros que ha costat el projecte, l'Obra Social 'La Caixa' n'hi ha aportat 110.000. Per la seva banda, la Diputació de Girona ha aportat la coordinació i la logística del projecte.

Durant l'execució dels treballs, voluntaris del poble, escolars i col·lectius

En paral·lel a la plantada de suredes, el projecte també ha restaurat el patrimoni cultural i paisatgístic d'aquest espai. Així, s'han reconstruït murs de pedra seca i cabanes, i s'han millorat dos camins públics: el de Sant Jaume i el dels Dòlmens. En total, s'han recuperat 7,2 quilòmetres de camí, 360 metres de mur de pedra seca i dues cabanes de pastor.

La major part d'aquestes tasques les han portat a terme col·lectius de

persones desafavorides. Un total de cinc treballadors de la fundació ALTEM de Figueres han estat els encarregats de realitzar les accions de desbrossada, plantació d'alzines sureres i recuperació de camins. A la vegada, dues persones del poble majors de 45 anys, que estaven en situació d'atur, han estat les encarregades de refer els murs de pedra seca i les cabanes de pastor.

Primer pas per al futur parc

El projecte ha representat el primer pas per desenvolupar el futur

Parc Agrícola i de la Pedra Seca de Comes Tortes, un projecte municipal que vol recuperar les activitats tradicionals (com els cultius i les pastures) i els elements patrimonials relacionats amb l'entorn natural de Vilajuïga.

Font:

<http://www.emporda.info/comarca/2010/02/12/primers-passos-del-parc-agricola-pedra-seca/68324.html>

projecte municipal que vol recuperar les activitats tradicionals (com els cultius i les pastures) i els elements patrimonials relacionats amb l'entorn natural de Vilajuïga.

Aquest gener van finalitzar els treballs de restauració del mosaic de suredes i d'hàbitats oberts a l'entorn dels camins de Sant Jaume i dels Dòlmens, a Vilajuïga, en terrenys que actualment formen part del Parc Natural del Cap de

de persones en risc d'exclusió social han plantat un total de 6.500 plançons d'alzina surera en àrees que van patir incendis forestals. Està previst que el manteniment del sotabosc es realitzi mitjançant la pastura de cabres al llarg d'aquest 2010. Aquesta mesura permetrà mantenir àrees obertes i afavorir així la presència d'espècies d'aus protegides, com ara l'àguila cuabarrada o l'àguila marcenca, que utilitzen aquests espais com a punts d'alimentació. Aquesta

Reunió de la Coordinadora a Mont-roig del Camp (13/02/2010)

NOTA DE PRENSA

El passat dissabte 13 de febrer la Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca (CEPS) va celebrar la seva trobada anual a la Casa de Cultura de Mont-roig del Camp. El tema de la reunió era el d'iniciar la legalització de la CEPS. El 12 de juny, a Vallbona de les Monges, hi haurà la propera reunió fundacional. Actualment hi ha 13 entitats que formen part de la CEPS.

També es va fer un repàs del desenvolupament de les Trobades bianuals. La darrera ha estat el passat mes d'octubre a Palma de

Membres de la Coordinadora reunits a Mont-roig del Camp

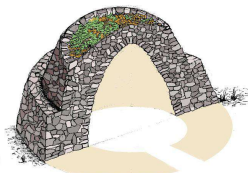
Mallorca, organitzada pel Consell de Mallorca. La propera es celebrarà la primavera del 2011 a Vilafranca dels Ports (Castelló); aquesta serà ja la sisena trobada. Això demostra el creixent interès per les construccions de *pedra seca*. Després de la reunió es va fer una visita a algunes de les barraques de pedra seca de Mont-roig del Camp.

La CEPS fa una crida a les entitats que vulguin ser sòcies fundadores de la Coordinadora. Cal que s'adrecin a:

coordinadora@lamalla.net

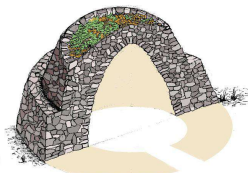

Visita de membres de la Coordinadora a les barraques de Mont-roig

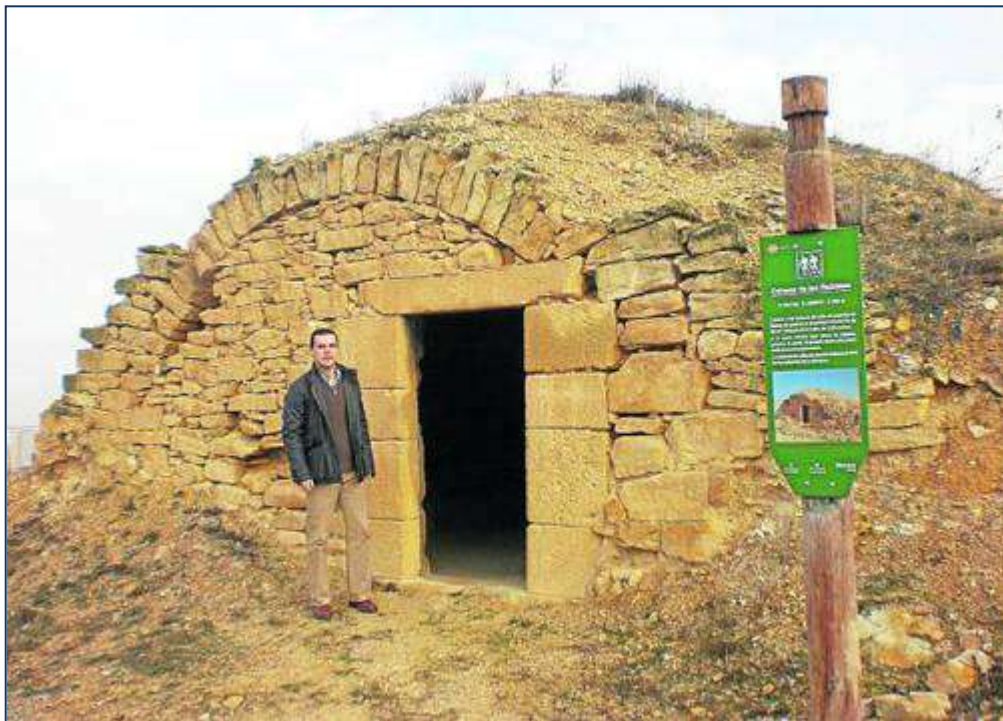

Visita de membres de la Coordinadora a Mont-roig del Camp

Les Borges subvencionarà la millora de les cabanes de pedra seca (17/02/2010)

L'ajuntament de les Borges Blanques obrirà una línia de subvencions per a la rehabilitació de les 159 cabanes de *pedra seca* que hi ha al municipi. A canvi, els beneficiaris d'aquestes ajudes hauran de permetre que aquestes construccions formin part d'una ruta turística.

Les subvencions consistiran tant en l'exempció de l'impost d'obres com en la possibilitat d'aconseguir una ajuda directa de 3.000 euros per cobrir el 75 per cent del cost de les obres. El tinent d'alcalde, Jordi Satorra, va destacar la importància patrimonial d'aquestes construccions.

Font: <http://www.segre.com/comarques/detall-comarques/article/les-borges-subvencionara-la-millora-de-les-cabanes-de-pedra-seca/902>

El XII Congrés Internacional sobre *pedra seca* tindrà lloc a Anglaterra els dies 4, 5 i 6 de setembre de 2010 a Ambleside (Cumbria).

El DSWA ha escullit com a tema principal els murs de *pedra seca* com part del paisatge cultural. En aquest sentit es prioritzarà la investigació i estudi vinculat amb l'antropologia, la història, la geografia, l'agricultura, la geologia, la biologia i l'arquitectura i ingenieria, el paisatge i medi ambient, el desenvolupament del turisme verd i cultural, els artesans de la *pedra seca*, entre altres aspectes més remarcables.

12th International Congress on Dry Stone Walling Dry Stone Walls as part of the Cultural Landscape

Partners: University of Cumbria – Ambleside

Dates: 4, 5 and 6 September 2010

Podeu descarregar tota la informació:

http://www.cervim.org/netdownload_pup.aspx?amb

=1-0-0-623-0

Per presentar comunicacions el termini finalitza el proper 28 de febrer 2010.

La Tomba, una barraca antiga al terme de Biure (Alt Empordà)

Jenar Fèlix Franquesa (Brau Edicions)

La barraca en qüestió se la denomina localment, la Tomba, per l'aspecte que té de sepultura, i està emplaçada en el paratge anomenat "clot de les Barraques".

És una construcció amb «coberta de filera de lloses», integrada, longitudinalment, en la paret de la feixa de la que n'és part, a la vegada que, tota ella, es recolça sobre afloraments rocallosos. D'aquesta manera, la paret de la feixa és el lateral exterior de la construcció i la porta, en un extrem, dona en una alçada intermitja entre els dos nivells. Al davant d'aquesta, i protegit pels dos brancals que sobresurten de la porta i que s'obren considerablement, hi ha un espai que dona entrada a la construcció. D'aquests brancals, el de posició interior, està construït amb falsa volta, la qual cosa fa que tingui forma de bauma, de recer. Molt rústega però amb una tècnica acurada. L'alçat i la planta exterior són irregulars.

Està aixecada amb pedruscall sense desbastar, mitjà i gran, molt barrejat amb terra, que segueixen una plomada sinuosa i irregular, atalussada. Tot plegat boteix la paret i dona un volum considerable a la construcció.

En diversos punts de l'interior, també en el centre posterior, hi aflora la roca mare. La volta és de planta oval, aixecada amb la tècnica de la falsa volta, amb una alçada de 120 cm i uns diàmetres, longitudinal i transversal de 200 i 150 cm. El seu perfil és bastant esfèric, transversalment. Longitudinalment, la volta és allargada i queda coberta per tres lloses.

Vista lateral exterior de la barraca "la tomba" de Biure (Alt Empordà).
Fotos autor ©.

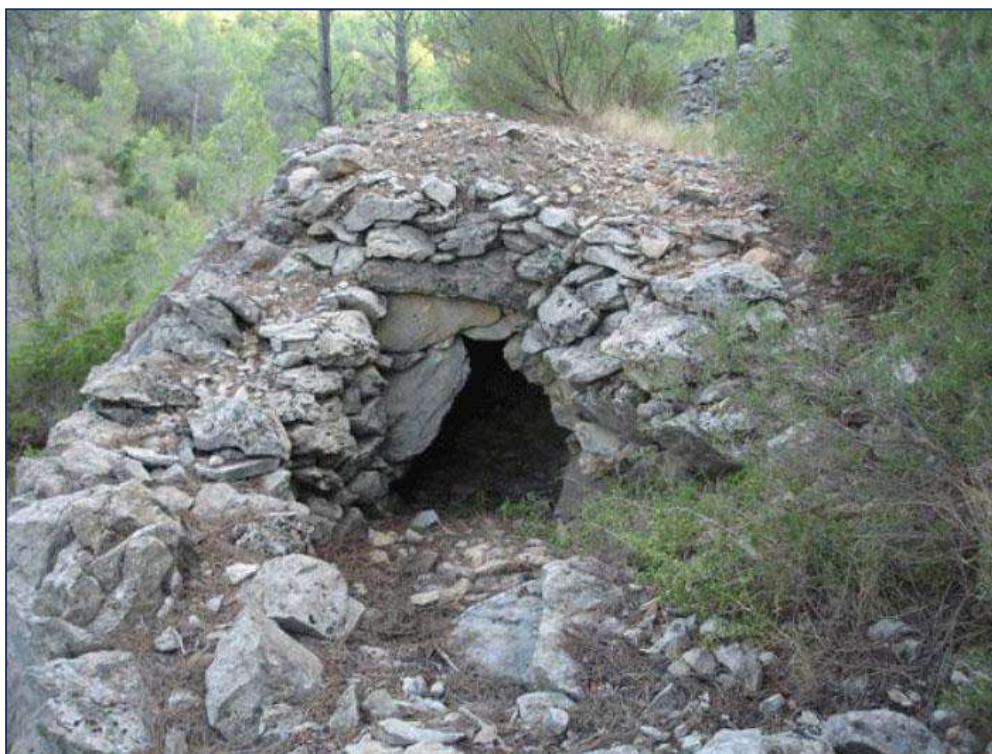

La porta té una alçada de 70 cm al punt més alt -ample a baix: 70 cm; ample a dalt: 50 cm-, i és coberta amb llinda. És baixa i oberta d'abaix. La llum d'aquesta queda reduïda per tres lloses planeres que tapen parcialment l'obertura, el que li dona un aspecte original. Tot i la seva fragilitat l'estat de conservació és bastant bo.

La parcel·la abraça tot el turó de dalt a baix en la seva vessant de llevant. Està tota enfeixada i s'observen tres èpoques de construcció. Els murs més antics, contemporanis de la barraca, que arriben fins força amunt, es caracteritzen per estar molt atalussats, fets amb pedruscall menut i mitjà, allargat, sense desbastar i, disposats, "punxant" el terra. És comú que la base estigui recolçada sobre afloraments de roca natural. Actualment és una pineda d'arbres adults, a la part baixa, i brolla a la part alta. En els bancals s'hi veuen, encara, els forats deixats per les rabasses d'oliveres arrancades.

Cronologia. Entre els establiments que el comte de Torralba fa durant els mesos d'octubre i novembre de 1770, en diversos paratges del terme de Biure, s'estableixen seixanta-cinc vessanes al paratge que anomenen "clot de les Barraques", en la seva part alta, al pagès de Biure Miquel Giralt. Aquesta parcel·la de 65 vessanes, el pagès Miquel Giralt, la fragmenta en 14 peces d'unes 5 vessanes cadascuna, després de realitzar una tasca d'amidaments i afrontació (canada), i les torna a establir, el 1772, a 14 treballadors de pobles veïns (Pont de Molins, les Escaules, Butarós, Llers...). En aquestes noves parcel·les es construeixen aixarts, marges, barraques i un forn de calç.

Aquestes barraques, situades a la part alta de la vall anomenada "clot de les barraques", així com els paraments dels murs que les acompanyen, tenen una factura similar al conjunt de barraques del terme i són cobertes amb cúpules.

En aquests documents notariais hi figura en tots els casos el topònim "clot de les Barraques", en una al·lusió directa a la presència de barraques en la petita vall.

De les barraques que donen nom al topònim se'n conserva la que és objecte d'atenció. L'antiguitat d'aquest

topònim el desconeixem però pel tipus de construcció i pels murs que l'acompanyen considerem que es pot haver aixecat al principi del s XVIII o final del XVII.

La pedra seca a Rellinars

El poble de Rellinars va ser un dels pioners, dins del seu entorn, en la preservació del patrimoni de la *pedra seca*.

El municipi pertany al Vallès Occidental, comarca predominantment industrialitzada i metropolitana, i que, per tant, poc tenia a veure amb el patrimoni rural de les construccions de *pedra en sec*. Però, de fet, una part del terme, hauria de formar part segons els esquemes geogràfics del Bages.

I és a causa d'aquesta coincidència que el terme de Rellinars, a cavall entre les dues comarques, situat en una de les vessants més abruptes i trencades de la serra de l'Obac, conserva una quantitat de barraques de vinya i marges de *pedra seca* gairebé únic al Vallès.

A l'associació Amics de Rellinars vam adonar-nos d'aquesta circumstància gràcies als primers contactes, a Manresa, amb l'aleshores incipient Coordinadora de la *Pedra Seca* i vam començar, en les sortides que es feien per netejar fonts i camins, a inventariar i localitzar les barraques del terme.

En aquest temps, la direcció del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac havia començat a interessar-se pel tema i l'Associació, a través de la comissió consultiva del Parc, va poder intervenir-hi, aconseguint la creació d'una **Ruta de la Pedra Seca** que forma part dels itineraris

autoguiats del Parc Natural des de l'any 2001.

Paral·lelament havíem restaurat altres barraques i marges (atenent sobretot a la seva possible utilitat) i es van documentar les construccions de Les Serres que es troben en el recorregut del GR5 i, actualment, en l'etapa P5 del 3 Monts.

Els mitjans de l'Associació depenen quasi exclusivament de les aportacions dels associats i del treball voluntari dels seus membres i per aquest motiu es va buscar un recolzament que no hagués de dependre únicament de les possibles subvencions de la Diputació.

L'Ajuntament de Rellinars, l'any 2007, va aprovar la sol·licitud de declaració de BCIL (Bé Cultural d'Interès Local) de totes les construccions en *pedra seca* del terme, ratificada pel Consell Comarcal del Vallès Occidental i que consta com a tal en l'inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya.

En aquests moments, des de l'Ajuntament, i des de la regidoria de Promoció Turística estem insistint de manera molt especial en la importància d'aquest patrimoni com a forma de promoció del sector. Creiem que la nostra tasca és especialment important ja que la defensa d'aquest bé ha estat més "fàcil" en els municipis pertanyents al Bages, on la tradició vitivinícola ha fet que aquestes construccions

fossin molt més conegudes. Aquesta tasca s'ha fet mitjançant els municipis integrats dins del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac. Però resultava difícil entrar en el terreny a través del Consorci de Turisme del Vallès Occidental ja que l'únic municipi que podia incidir-hi era el nostre. Ha estat per tant, una feina complicada per totes bandes.

I sobre aquest fet és on volem insistir: cal aconseguir un treball conjunt i global de les entitats locals amb les diferents administracions implicades en el territori, sinó la tasca serà impossible.

Un 70 % del terme rellinassenc es troba dins de l'Espai Natural de Sant Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac; l'entorn d'aquest, té afectacions de la Xarxa Natura 2000, de la ZEPA i a més està implicada en el Pla Territorial Metropolità de Barcelona. Com es pot veure qualsevol moviment dins d'aquesta àrea, per petit que sigui, pot comptar amb innumbrables dificultats.

És evident, per tant, que necessitem la implicació dels organismes públics però no per això hem de deixar d'insistir-hi des de les associacions cíviques, ciutadanes, de lleure, etc. perquè sinó el sistema ens embolicarà en una protecció *oficial*, carregada de tècnics i especialistes, en una

legislació que parla d'endosistemes difícils de lligar amb les ànsies d'aquells primers grups de jubilats, d'excursionistes, de *diletants* que van ser els qui van contribuir primer al reconeixement i a la recuperació del patrimoni popular. A la darrera Trobada d'Estudiosos del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac, celebrada el passat octubre al Parc Audiovisual de Terrassa, es va parlar molt del espai protegit, de la recuperació de zones agràries, de la creació de feixines (amb brancada, no amb *pedra en sec*) però ningú va insistir gaire en la riquesa del patrimoni de *pedra en sec* ja existent.

Cal l'ajut i la col·laboració de les administracions públiques però també cal que les associacions i entitats vetllin pel que aquestes decideixen.

Exemples com el del Govern balear, que es manifestà en les darreres jornades a Mallorca, haurien de ser paradigmàtics també a casa nostra, i s'hauria d'insistir en la implicació de tots els sectors públics i privats per a aconseguir que entenguin que parlem d'un patrimoni, d'un paisatge referencial del nostre hàbitat, d'uns elements exemplars de sostenibilitat mediambiental i d'una arquitectura popular molt arrelada a la nostra zona.

M. Dolors Moreno Albareda (filòloga)
Membre de l'Associació Amics de Rellinars
Regidora de l'Ajuntament de Rellinars

PEDRA SECA (Regió 7 - 9 juny 2009)

Regió 7 parlava fa uns dies del llibre “Arquitectura tradicional rural en pedra seca a la comarca del Bages”, escrit per Jaume Plans. El llibre és una d'aquelles joies que -de tant en tant- algú té la lucidesa d'escriure. Molts llibres tenen la facultat d'esdevenir una baula del genoma humà: són capaços de contenir una informació essencial per a la nostra identitat. Massa sovint som inconscients de qui som i d'on venim, no per manca de sensibilitat sobre els nostres orígens sinó per desconeixement d'alguna de les parts, de les mínimes parts fins i tot, del nostre codi genètic cultural. Aquest és el cas de les construccions en pedra seca, com les barraques de vinya, les feixes, les tines o els pous de glaç.

Els nostres territoris -el Bages, Catalunya, la Mediterrània- tenen alguns d'aquests genomes en comú. El vi, l'oli, els cereals o les secades, són trets característics de la majoria d'aquestes terres. En efecte, la geografia, el clima, el sòl, han condicionat al llarg de segles un sistema d'ocupació i explotació del territori que són propis d'aquests espais soferts i fràgils.

La civilització mediterrània s'ha construït secularment en base a aprofitar al màxim els pocs recursos naturals disponibles, principalment els sòls fèrtils. Per això s'explica que el nostre país i molts dels pobles riberencs estiguin resseguits de milers de quilòmetres de parets de pedra seca, de feixes, marges i bancals que delimiten les finques o els camins ramaders i que, sobretot, eviten l'erosió del terreny i en permeten el seu conreu, especialment de vinya i olivera. Les feixes són les crosses d'una terra dèbil.

Al llarg d'aquests espais que recorren el país, arran de mar i sota cims nevats, trobem clapers de

barraques, com fites o forteses que denoten la victòria humana sobre erms i boscos indomables. Durant generacions, aquestes construccions han estat la base sobre la qual el món rural català, especialment el de secà, ha construït la seva força productiva, gairebé sempre de subsistència i, poques vegades, d'excedents profitosos.

Des de l'abandonament progressiu de la pagesia tradicional per la mecanització i la intensificació dels conreus, aquests elements de la vida quotidiana del treball rural s'han convertit en vestigis gairebé arqueològics i en apunts d'art popular. La immensa majoria de les vegades, hom no coneix ni reconeix aquest elements intrínsecs del nostre paisatge. De vegades perquè han quedat derruïts o sepultats pel pas dels anys i el descuit; d'altres perquè han quedat oblidats de la memòria comuna enterrada amb els darrers pagesos d'aixada; d'altres perquè -per massa comuns- no han estat considerats com a patrimoni cultural a preservar.

Sigui pel que sigui, la pedra seca no ha estat vista fins avui com un patrimoni monumental del nostre país de la mateixa manera que ho ha estat el romànic, el gòtic, el barroc o el modernisme. Per sort gent com en Jaume Plans o organitzacions com la D.O del Pla de Bages intenten catalogar, recuperar i preservar per a la memòria col·lectiva de futures generacions una part de la genètica de la nostra cultura. Alguns considerem a més, que la pedra seca constitueix una de les mostres artístiques més belles que es poden trobar: és la sublimació de la funcionalitat i de l'adaptació al medi; és fer de la necessitat virtut; és fer de la feina ben feta una obra d'art; és explicar com hem estat i perquè som com som. Som de pedra picada.

Jordi Rodó Rodà (filòleg)

LA DESCOBERTA

Si hi ha algú interessat en veure-la us envio també les coordenades per trobar la seva ubicació. A la sortida de la autopista del Pla de Santa Maria, al costat de la benzinera d'allà mateix hi ha una carretera rural i després de passar un pont, a un Km. a l'esquerra s'ha d'agafar una pista en bon estat que us portarà al lloc.

N 41º21'450 - E 1º19'818 (Està a l'esquerra del camí)

Informa: Joan Gost

TENS ALGUNA IMATGE
D'ALGUNA CONSTRUCCIÓ
EN PEDRA SECA?
ENS LA POTS ENVIAR A:

coordinadora@lamalla.net

LA DESCOBERTA

Aquesta barraca està prop de Can Pocoli (Manresa). Hi ha la data de construcció inserida en el dintell de la porta d'entrada: 1789.

Informa: Jordi Rodó

Algunes de les barraques que hi ha pels nostres camps bagencs segurament es van aixecar ja en el segle XVIII, aquest exemple no és excepcional però confirma una continuïtat constructiva.

RESSENYA DE LLIBRES/INTERNET

- *"Pous de glaç al Moianès".*

Associació Cultural Modilianum
nº40, Moia,
2009, pàgs. 3-63.

Aquesta publicació recull tres articles d'historiadors sobre els pous de glaç al moianès.

Jaume Dantí ens parla de la importància de la indústria i el comerç del glaç com a complement econòmic i factor d'ascens social. En aquest sentit l'autor analitza l'abast de la producció del glaç, la seva comercialització i l'arrendament del subministrament a la ciutat de Barcelona i com afecta el procés d'enriquiment d'algunes famílies com els Guàrdia de Castellterçol.

Cinta Cantarell destaca l'àrea geogràfica del Moianès com una de les més importants en nombre de construccions de Catalunya així com l'ús que es feia medicinal i alimentari, el procés del treball de la neu i el glaç i alguns aspectes arquitectònics dels pous.

Per últim, Jaume Perarnau va més enllà i analitza la situació europea i el procés de desaparició de la indústria tradicional del glaç i la implantació de la producció de gel artificial. L'autor contextualitza la indústria del gel català i del Moianès dins el marc mediterrani.

- Internet: <http://www.piedrasconfuturo.com>

La pàgina que ressenyem ha estat realitzada per l'historiador Felix A. Rivas, tècnic en Patrimoni Cultural. L'autor ha treballat i realitzat inventaris sobre patrimoni arquitectònic, disseny d'espais museogràfics, recerca dins el patrimoni oral o, dinamització de turisme cultural, entre altres aspectes. Aquest bagatge es veu reflectit en el contingut del domini.

"aconseguir una difusió més àmplia per aconseguir un futur més digne per aquest patrimoni cultural"

Pel que fa al recurs, primer de tot, destacar-ne sobretot la originalitat del títol: "piedras con futuro". Potser l'autor ha buscat una certa complicitat de lligar un patrimoni, sovint massa oblidat, però que darrerament desperta passions.

La pàgina recull acuradament tota l'actualitat sobre l'Arquitectura Popular de l'Aragó i el seu voltant. Segons el recurs el seu objectiu és *"aconseguir una difusió més àmplia per a les iniciatives, els assoliments i, també, els perills a què està exposada aquesta arquitectura, en la idea compartida del fet que només a partir d'una major sensibilització de ciutadans, tècnics i polítics podrem aconseguir un futur més digne per a aquesta porció del nostre Patrimoni Cultural"*.

Un recurs molt treballat on s'hi poden descarregar una gran quantitat de treballs escanejats en PDF sobre arquitectura popular i de notícies d'actualitat d'arreu.

Jaume Plans

jplans@uoc.edu

FOTO ANTIGA

Barraca de Martorell (any 1913). Fons Salvany. © Biblioteca de Catalunya

SELECCIÓ DE TEXTOS

*"Per estudiar aqueixes modestes construccions en sec,
us heu de carregar els estris al coll, i amb el menester fotogràfic,
papers, mides, llapis i quaderns, convertit gairebé en un camàlic i
fugint de camins i passant camps a través, heu d'anar vagant
a l'aventura per plans i muntanyes procurant no travessar sembrats,
saltant parets, pujant barrancs,
sofrint totes les inclemències del temps"*

Joan Rubió (arquitecte), 1914